

Alami, Solomon
Igeret musar

להכניס בברית את בניהם · והיה כעם ככהן כי העם הולכים אחר מנהיגיהם · בפיו ובשפתיו כבדוהו ולבם רחק ממנו · ועתה בדורנו זה גם בפיהם לא כבדוהו · כי בשיחותם הנקלות חללוהו · ועלינו להצדיק דין יוצרנו וצורנו · על כל אשר גזר עלינו · ושפט פרץ ה׳ כי לא דרשנוהו כמשפט · הנה אנחנו היום בפשע יעקב וחובו · באיש שכל מום בו · ממנו רמי עינים · וערלי לב בשר עם טמא שפתים · בלתי רחוצים ידים ורגלים · ועל זה הוכיח הנביא כי כפיכם נגואלו בדם כו׳ רגליהם לרע ירוצו כו׳ אין קורא בצדק כו׳ אין קורא בשמך כו׳ · על זה היה דוה לבנו · נהפכה נחלתנו לזרים · בתי תפלותינו לנכרים · ומה יצעק על בלעדיו · עוכר שארו אשר הכוהו ידיו · מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו · כי הצור תמים פעלו אל אמונה ולפניו אין עולה · ומרומם על כל ברכה ותהלה . זכור אלה יעקב להשביח שאונך וגאונך · אולי יכנע לבבך הערל ואז תרצה את עונך :

חותם האגרת האמן אמונה שלמה בתורת משה עבד ה׳ התמימה · כי היא סוד כל חכמה ובה כל תעלומה · ובחכמי האמת אשר קבלו ביאור מצותיה ולמדוה והרביצוה בלי מרמה · בסולמה תעלה נשמתך ותסוב אל מקומה · בצל שדי יתלונן אשר בה מאמין · אחרי ה׳ תלך בדרכיו אל תט על שמאל או על ימין · אז תלך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין :

Druck von L. SCHNAUSS in Leipzig.

ישיחו שיחה בטלה · וההורש ישתומם לשיחת האנשי' ובמיית הנשים העומדות אחרי בית התפלה · ואם יוכיחם על מעשיהם יוסיפו לחטוא והשחיתו התעיבו עלילה · הפך **הנוצרים** בהתאסף האנשים והנשים לשמוע דברי הדורש יעמדו יחד כאלמים ויתמהו מגערתו · לא ינום ולא ישן אחד מהם ועלימו הטיף מלתו · ויחלו כמטר לו ידמו למי עצתו · ולא לקחנו מוסר מן אשר סביבותינו · נשכבה בבשתנו ותכסנו כלימתנו · ונהי כטמא כלנו וכבגד עדי' כל צדקותינו · בהתנדב עם טוב מעט בצדקתם · אז תשמע המתנדבים בעם בוכים למשפחותם · אל דמי להם להזכיר טרחם והוצאתם · אומרים הרבה ומעט עושים · ובטרם תתם הנדבה נגשים · מוציאים המעות בשופע גדול בנדבה רוחם על דברי ריבות ומדנים · ובדבר הצדקה בבכי יבאו ובהחנונים · והגבאים מחזרין בכל יום עשרת מונים · לך ושוב ומחר אתן עונין · וברוב הפעמים יעשו הצדקה לפנים · ויהיו מוכשלים בבני אדם שאינם מהוגנים · והדל בעמי המצפה לנדבתם בראותו תהפוכותם תכפל עליו המצוקה · ויקו למשפט והנה מספח לצדקה והנה צעקה · ועל זה הוכיח אבי התעודה · ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה · ועוד תשוב ותראה בעבודת התפלה · שוא ותפלה · קצת שלוחי הציבור בשלה לשונם שלהוה · בגדים צואים הלבישו ובאו בה פריצים וחללוה · והעם ורועיהם לא שתו לב לבחירת חזניהם · לכל התנאים השלמים וכן רבים הספורים בהם · זולתי אל ערבות הקול למשמע אזניהם · קול דברים הם שומעים ותמונה אינם רואים זולתי קול הברותיהם · לא הקפידו על מיעוט הבנתם ופחיתות מדותיהם · ועוד נוסף עליהם חשודים באשת איש מצאתי בחשוביהם · עם קדש מצאתי אני הכותב ממונה בראש כנסיותיהם · ויעזרני אלהים לבער הקדש ההוא מן הבית ויחשבו עלי רעה תחת טובה בנכליהם · שנים שלשה מקציניהם · בפחזותם ובשקריהם · כי אוותו לשבת ביניהם ·

שבכם · בעבר אחד היהודים האומללים · נתונים לעם אחר הרוגים גרושים ושלולים · ובעבר אחד סמוך לו בני העורים והחרשים אוכלים · בשמחה לחמם מחללים בחלילים ומתחוללים. לובשים מלבושי עכו״ם מוקפי ראש מגולחי זקן · מכת אויב מוסר אכזרי הכה אותנו · ולא חלנו כלנו. ולא לקחנו מוסר לא נכנעו · ועל זה הוכיח הנביא ה׳ עיניך הלא לאמונה הכיתם ולא חלו מאנו קחת מוסר חזקו פניהם מסלע מאנו לשוב · ואם תשגיח במעשה מצותינו תראה כי אין בנו מעשה מצוה בשלמות מבלתי שישתתף בעשייתה חונף וזיוף והתרשלות לפעמים על ידי עשוי ומעשה · פגול הוא לא ירצה · הלא תראה אלה אשר אנחנו גרים בארצותם · מביאים המעשרות ונותנים מנות ללומדיהם בנדבת לבם מראשית כל תבואתם · ומפילים להם בנעימים מנותם · הכל במיטב נחלתם · ובזה נתיסדה דתם · ושריהם ונדיביהם נכספים להכנים בניהם בברית הסכמתם · להנחיל כבוד בבתי תפלתם · ועשירי היהודים ורועיהם מנהלים חכמיהם בלחם צר ומים לחץ לבשתם ולחרפתם · הם אוכלים כבני מלכים ולובשים כנסיכים והחכמים אוכלי לחם העצבים בדאבון נפשות והמעט הניתן לפרנסתם · בחרפה ובוז מחזרים על הגבאים לתת להם את מנתם · והיא הסבה להשפיל כבוד התורה ולהשתכח בינותם · כי הרועים והגדולים לא יקוו ולא יאוו להכנים בניהם בברית מלאכת התורה להיות ממנה מחייתם. כי היה דבר ה׳ לחרפה לא יחפצו בו בגאותם · וכראות המון העם חרפת החכמים דלותם ונבלותם · יבחר להכנים בניהם בגרועה שבאומנותם · מהכניסם בברית התורה לראות ברעתם:

ועוד תראה בהתאסף יחד קהלה מקהלות הגולה · לשמוע מפי חכם תורה · אז תפול בעיני קציניהם תרדמה · ואחרים

ולא יזכירו את עונם · והם בעזותם ובאכזירודותם מפרסמים אליהם את קלונם · שני אנשים עברים נצים · בהיותם בעיר גדולה לאלהים · לא תשא אותם לשבת יחדו וכל היום נלהצים · על דברי רוח יעוררו מדנים בהקהלם · ותבקע הארץ לקולם · ודרשת וחקרת ושאלת היטב מפי סופרים ומפי ספרים והנה אמת נכון הדבר כי רוב הגזירות והצרות אשר נתחדשו עלינו · היו בבבת פריצי עמנו · אשר גלו מסתרינו · ורוע הנהגותינו עם העכו"ם עם היותנו עבדים נכבשים להם · וחללנו שם קדש אלהינו בקרבם · כי הלכנו אתם באונאה ובמרמה · וקבענו אותם בחוקים לא טובים בערמה · עד אשר מאסונו והחזיקונו בגנבים ורמאים מנאפים עצרת בוגדים · וכל המלאכה נמבזה ונמס אותה מכנים מלאכת יהודים · ועל זה הוכיח הנביא ותהי האמת נעדרת כו' פקח עיניך וראה כי אין איש אתנו יודע עונו ומשובתו · לאמר מה עשיתי להנחם מרעתו · מי ממנו נפרד מאהבת העולם לרצונו יבין לאחריתו · מי ממנו שב אל אלהיו בלב שלם מתאבל על מעל אשמתו · מי ממנו אל מלך ישראל נבדל לעבודת אלהיו בקטנותו ואף כי בבחרותו · כל אחד רועה רוח ורודף קדים נזיר אלהים מן הבטן עד יום מותו · ועל זה הוכיח הנביא באמרו אכלו זרים כחו והוא לא ידע גם שיבה זרקה בו כו' הקשבתי ואשמע לא כן ידברו אין איש נחם על רעתו · לאמר מה עשיתי כלה שב במרוצתם · אם תתבונן לא תראה בנו איש נכנע לאבדן מלכותנו · ואבדן החכמה והסתלקות הנבואה וחרבן בית קדשנו ותפארתנו · והעלות הכבוד מבינינו · וחלול שם אלהי תהלתנו · ואין משתומם להוריד עדיו מעליו להרפת התורה והרג חכמיה אשר ראו עיניו ושמעו אזניו ואין לתמורת קהלותינו ואבדן מולדתנו · אש הרעה מלהטת סביבותם · והם מתרוננים בשברותם · רואים חייהם תלויים בשערה · וחרב רעה אוכלת אחרי החדרה · בעד אבירים ולא ירגישו בצערם · ולא נחלו על

אולתנו · להודות אל צור תהלתנו · על כל הטובה אשר גמלנו לשוב מעונינו · אבל אשמים אנחנו בלתי מודים על הטובות והחסדים · בלתי נכנעים מפני התלאות ובלתי חרדים :

ועתה אעמידך ברגל א׳ על דבר אמת בכללים קצרים · להודיעך סבת הצרות והגזרות במעט אמרים · ואלה ראשי הדברים · העדר האמונה וההכנעה מלבנו · ואפיסת ידיעת עונותינו · ופעולות המצות מזויפות · ותפלותינו הדופות · כל מבקש ה׳ אשר נפקחו עיניו · ולא הוכו בסנורי החונף והגאות והסכלות יראה בעיניו · ולבבו יבין כי הפגעים הרעים אשר פגעונו מידינו היו אלינו . ואין רואה ואין מקיץ כי תרדמת עונינו נפלה עלינו · ביאור הכללים הסר מעל פניך מסוה החונף ותראה אם עינים לך לראות כי האמת נעדרת מרוב בני עמנו · ואם תתבונן אליהם אבדה האמונה ונכרתה מפיהם · ועל זה לא יקפידו ראשי העם ורועיהם · על מעשי העבירות לגדור את פרציהם · ומחלול שבת יעלימו עיניהם · הלא ידעת והוגד לך ושמעת כי בהיות ליהודים יד ושם בחצר המלך היו מצוים לצלות תרנגולות בשבתות ה׳ מהתענג ומרוך לחזק את בדק גופם הרזה · ויד השרים והסגנים היתה במעל הזה · ומעשים נתעבים כיוצא בזה · ולמוכיח בשער להודיעם את תועבותיהם · יקושון בשוט לשונותיהם · ויתלחשו עליו ויקרבו · שנאו בשער מוכיח ודובר תמים יתעבו · אשר אמרו לרואים אל תראו · ולחוזים לא תחזו · נכוחות דברו לנו חלקות חזו · מהתלות והולכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות · ויהיו מאשרי העם הזה מתעים ומאושריו מבולעים · הן רבים עתה עם הארץ הכופרים בהשגחה בטפשם · ומתי מספר הם המאמינים בשכר הנשמות ועונשם · כי ידבר לז אל לז ולא יזכור שם הע״ה בדבריהם ולא ישאו אליו נפשם · איש ברעהו יהתלו · ואמת לא ידברו · איש את אחיו וגבר בעמיתו ירדוף לבלעו חנם · ולמסרו ביד אויביו בכחשם אויביהם חומלים עליהם

מלכות המחלצות והמעטפות · ותלבשנה נשותיהם ובנותיהם כשרות וגבירות · ותבאנה בעדי עדים זהב וכסף ופנינים ואבנים יקרות · וימאסו בתורה ובענוה ומלאכה אומנות · אהבו הבטלה גאה וגאון ודרך רע היא השררה והרבנות · הרפו ידם מן התורה והחכמה אשר בה הצלחתם והיא נחלת אחוזתם · הגדולה והגאוה הנתעבת בתורתם אשר מאסו חסידי אבותם · והיא היתה סבת נפילתם · ועתה הנם רקים משתיהם כי מדד להם אלהי המשפט כפעולתם · שבעו וירם לבם עד להשחית איש את דרכו על הארץ ברדפם אחרי השררה · ויקנאו איש באחיו ואיש ברעהו לדבר עליו לפני המלך והסגנים סרה · לא ידעו כי בנפשם הוא ואחריתם מרה · הולכי רכיל נחשת וברזל מלשני בסתר ובגלוי רעהו להשחיתו ולהצמיתו לבם ועינם על בצעם לרשת משכנות לא להם בארצות אויביהם · ועל דם הנקי לשפוך במועצותיהם · ועל העושק והמרוצה לעשות לקטניהם · הוי חושבי און ופועלי רע על משכבותם להביא עצות מרחוק להקים חוקים לא טובים לפרוק עול המס מעליהם · להטילו על ענייהם · וברוע הנהגותיהם הבאישו את ריחם בעיני שוטניהם ומוניהם · ויעירו את רוחם להשפיל ולהפיל אתהם · והגביר ידם עליהם ויגרשום מחצרי המלכים והשרים סחוב והשלך וקיקלון על פניהם · ואחרי אשר לא נשאר יהודי רואה פני המלך דורש טוב לעמו ומליץ עליהם · מצאו המשחיתים מקום לשרש גזעיהם · וגזירת עירין הסכימה על ידיהם · ולא אבה ה׳ לסלוח כי לא שבו ממעלליהם · וישלך משמים ארץ תפארת גאונם · וישב עליהם את אונם · ואף גם זאת חשב ה׳ מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח כי לא מצאנו בא׳ הדורות שיגזרו עלינו גזרות בזמן אלו המלכיות אשר אנחנו עמם מתגוררים בחמלתו · לחיש לנו מפלט לחוש בתורתו · וגם המלכות יתן לנו מקום להשגב מפני חרב מרוטה · לקיים מה שכתוב והיה המחנה הנשאר לפלטה · מי יתן ונתעורר משנת

מלפנים • חכמים הזהרו בדבריכם שמא תחובו חובת גלות וכו' • ועי' לאליה מלים להשיב אליהם אחרי שראי הפלוסופים בחשיבותם והוא ארסטו וסיעתו מידתו כי הנבואה כהיית ואפשרית באדם באמצעות החכמה ומעלות המדות וטבע הכח לצאת אל הפעל באחד הזמנים • מדוע לא יצאה לפעל בא' משלמי הפלוסופים הראשונים • אשר היו לפני ארסטו והאחרונים • אשר היו אחריו עד היום אלף ושבע מאות שנים • עם היות הפלוסופיא הראשונה אחריו ערוכה בכל ושמורה • כי הוא העמידה על עמדה ויסדה וחברה הבינה וגם חקרה • ובשבת ישראל שלמים על אדמתם היו נמצאים בהם כמה נביאים זקנים ונערים • והעד ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריכם לנזירים • וזה יורה כי גדול העצה ורב העליליה • שמה בגולה בתמימי דרך ההולכים בתורת ה' תמימה • בארץ חיים והיתה להם תרומות ויגד להם תעלומות חכמה • כי כפלים לתושיה • והם לא ידעו מחשבות ה' ולא הבינו עצתו שגו בראה פקו פליליה • ורע ומר מזה בדור הלזה הנבזה נמצאו בעמי רשעים שועלים מחבלים כרם התורה • ויקריבו לפני ה' איש זרה • ויהי כקרא יהודי שלש דלתות או ד' בכפיי היונים יקרעה בתער לשונו עד תום כל המגלה • מלעיג על המצות חולק על הקבלה • והנה אלה הנבלים להפסד דעותיהם • ורוע מדותיהם • רעים וחטאים מהם :

אחריהם החזיקו בתרמית רוב גדולי הצבור אצליהם וגאוניהם ויועציהם • העומדים לפני המלכים בטירותם ובחצריהם • נתנם ה' לרחמים לפני כל שוביהם • כי המל יראה בעוניהם • ויגדלום המלכים וינשאום ויפקידום על מלאכת המלכות ויתנו בידם מפתח סגולת אוצרותיהם • וכל אנשי המלאכה יצאו ויבאו על פיהם • ויגאו בעשרם וגדלם • ולא זכרו ענים ושפלם • וישכח ישראל את עושהו ויבן היכלות • ויקחו להם פרדות גדולות וטובות למרכבות • וילבשו בגדי

וחיה והחוטא תקולל הלקחו • וזאת אומרת איננו נרצה כי אם להישיר אל העיון המכוון בהצלחת האדם ושלמותו • היא השגת המושכלות כי שם תתעצם ותשלם חיתו • השבו להגדיל כבודה ומעלתה • ושחתו תורה וחללו יפעתה • כי המושלוה לכלם והיונית עליתה • על כן תפוג תורה ולא תצא לנצח משפט אמרתה • אם כן לפי דבריהם דיעלנו אפלטון וארסטו בחקירתו • ממדרגת בתורתי • כי לולי השתדלותי • וספרי תבונתו • נשאר במחשך שכלנו ולא יצא לאור ממאורתי :

ואם בתורת ה' צדיק לא יחיה באמונתו • למה נמית עליה ונסבול על הגלות והרפתו • המטרידים את האדם מהשגתו • ולמה מסרו נפשם עליה חנניה מישאל ועזריה ובזו דבר המלך ודתו • ודניאל הערה למות נפשו לבלתי יחליף חק תפלתו • וארבעתם השליכו נפשם מנגד לבלתי התגאל בפת בג המלך ויין שתיתו • כי הפיק עולה מעל צוארו ויסבול מועקת הגלות להפר ברית האלה יקל עולו • וינוח מעצב הגלות ורגזו וימצא מנוח לכף רגלו • להשיג העיון בשלמותו • אין זה אבל ה' אלהים אמת ותורתו אמת השומר מצותיו לעשות אמת חיה יחיה לא ימעד • שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד • עבור ושוב משער לשער בכל כתבי הקדש ותמצא שלא נתהללו השלמים אשר הזכירו בדבריהם על תבונתם • כי אם על עשיתם רצון יוצרם ביושר לבבם • וגם כל צבא השמים בכל תבונתם ועלוי מדרגתם • לא נתהללו כי אם על עשות רצון בוראם במדרגותם • זה הדבר בכל למדי החכמים בעיניהם ונבונים נגד פניהם • הנה בדבר ה' מאסו וחכמת מה להם • הביאו ראיות מן הדרך להחזיק את צדק סברותיהם • והתורה צוחת כאשר גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיהם ומחשבותי ממחשבותיהם • ויצא ממוצא דבריהם בלתי כונה • פתחון פה למבקשי תואנה • הם המונים תמימי דרך ההולכים בתורת ה' ובשמו מאמינים • להניא לב אבות על בנים לפנות אל האובות ואל הידעונים • עליהם אמרו ברי לב

ועליות מרווחות ויפות · גורשנו והשלכנו על פני השדה ובשער האשפות · דרוש וחקור על פי התורה והנביאים ובחנת מפעלינו · שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך תעתועינו · כלנו כצאן תעינו · איש לדרכו פנינו · כי רוח רעה רענו · אין בנו מתום מכף רגלנו ועד קדקדנו · תעו במדבר שגו ברואה קצת חכמי אחרונינו · בשנאתם זה את זה בקנאתם · ומכרו התורה במתנותם · לא שתו לבם רק לדקדק בקריאתה ולהרחיב חדושים · ופסקים ופירושים · בתלמוד משנתה וחבורים מחבורים שונים · לא יועילו ולא יצילו לשנוי הדעות והסברות · על כל קוץ תלי תלי הלכות · וישליכו אחרי גום עצת צדקתה ופרישותה וקדושתה · מה שזה מגלה זה מסתיר · מה שזה אוסר זה מתיר · עד שנעשית תורה אחת כשתי תורות במחלקתם · על קורי עכביש יארוגו להבאיש את ריחם לגלות את נבלותם · כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם · נשאו פנים בתורה ולא הודיעו לעם את תועבותם · כי נסך עליהם ה' רוח תרדמה ויעצם את עיניהם · וחתי נסבה להפחית מעלת התורה בעיני רואיהם ושומעיהם :

זאת עוד אחרת להוכיח אשמי · קצת חכמי האחרונים הערימו סוד לחדש פני התורה התמימה · ולהסבירה בסברות יוניות כדניות חתיות ולהלבישה בגדי יונית · וללבשה קדרנית וישיגוה אחורנית · ויקומו לחקור באמיתיה ולשקול מציאתה במאזני שכלם הנקל · והוא לא פנים קלקל · על כן יצא משפט מעוקל · חשבו לחבר תורת משה עבד ה' אל היונית להשלימה ולהשוות · ולא נשא הארץ אותם · זאת התורה מאת ה' מן השמים גדול העצה תמים דעות · וזאת נעשית בסתר בארץ תלאובות · יסודות משנאינו יכחשו לו בני עינשה · וזאת מימינו אש דת למו תורת ה' נאמנה · זאת אומרת שמור מצותי

הקנ״א (1391) אשר נשמדו במה קהלות קטנות עם גדולות ואחרי כן בשתים ועשרים שנה · הנשארים בקשטיליא היו למשל ולשנינה · ומרעה אל רעה יצאו לא ידעתי ספורות · השב ידך כבוצר על סלסלות · ויגזרו עליהם שנוי המלבושים וימנעו מהם המסחר והחבירות והאומנות · כאשר נגזר בימי הה״ר יוסף ן׳ עכנין ז״ל (תלמיד הרמב״ם ז״ל) בשנים קדמוניות · היושבים בבתיהם בפנים · גורשו מהיכלי עדן ענגת לשכון בנצורים ובאשמנים · תולעת יעקב האמונים עלי תולע חבקו אשפתות · גר האורח בישראל ישבו בסכות · בקיץ ובחורף לדראון ולחרפה · ורוב המיסבים המפחדים · יצאו משבר בהמנע מהם החברות והמנסים · כי לא לפני אמנות לחיות מתפרנסים · עד מפני החרבה והרוחק והרבה יצאו מבעלי אמנויות · בראות אלה הקורות · והתלאות הזה ולא יכלו קום באלה הנסיונות והתמורות · ובזה קרה בממלכות א ר א ג ו״ן לקהלות הנשארות · בקום עליהם מלך חדש ויחדש עליהם גזירות · מי שמע כזאת מי ראה כאלה התלאות · ולא ידאג ולא יאנח ימים על לילות · יונקי שדים בחיק אמות · בוכים ברעב ובצמא ובערום בשלג ובקור מתו ילדים וילדות · שלחו והתבוננו מאד וראו הן היתה כזאת · קינה היא קוננה בנים על אבות · חרפת עולם לא תשכח לדורי דורות · כי תאמר בלבבך מדוע קראונו אלה דע והאמן כי מידינו היתה זאת אלינו · ברוב עונינו נגלו שולינו נחמסו עקבינו · כי צדיק וישר הוא אלהינו · לא מלבו ענה ויגה לבנו · עונותינו הטו אלה וחטאתינו · מנעו הטוב ממנו כי לא קצרה יד ה׳ מהושיענו · ובמדת המשפט הביא עלינו · אי למה זה הזאת והחזיה · מדה כנגד מדה · [illegible] בבשתה מלבושיה המלבושי בגדים שונות · להיות נבדלים [illegible] יבזו וכל [illegible] ויאבו · ותחת השחתת פאת זקני [illegible] ראשינו · נגזר עלינו לגדל שער ראשינו וזקננו · [illegible] ותחת בנותנו בגלותנו עד הבן בית קדשנו [illegible]

ראה מה אחריתם · ואז בימי הנעורים העוית · ומדרך הדת נטית · לתת את תאותך · עשה זאת איפה בני והנצל מפח חטאתך · מהרה חושה אל תעמד בדבר רע והטב אחריתך מראשיתך · להשיב נפשך מני שחת משיבתך · לאור באור החיים חיתך · שים המות בין עיניך · בכל דבריך · יכנע לבבך הערל ותחזיק במוסרך · אל שדי תשיח נגדך אל ינום שומרך :

אל תשמח ישראל אל גיל בעמים · בהכנסת כלה וחתן ברית דמים · התנצל מעדיך להכנע מפני הרעות אשר אפפונו מימים קדמונים · זכור אל תשכח הגזרות הנגזרים והעתים הרעים אשר עברו עלינו משנת תתקח״ ור׳ אלפים (1148) בקום עלינו אדם צורר המכונה אלמהדי להכחידנו ונחרבו בארצות המערב כמה קהלות ואחרי כן בשנים מועטות בארצות המזרח ושתיהן בימי הרמב״ם ז״ל אחד בנערותו ואחד בזקנותו כאשר כתוב בספר הזכרונות אזי בחטאינו חרבה קהלת אליסנה המדינה עיר ואם בישראל לתורה ולתעודה מכמה דורות · וגם אחרי כן בכמו מאה שנה לראשונות גורשנו מצרפת ואינגלהטיר״א ומשאר מלכיות מן היום ההוא והלאה ירדו עם ה׳ לשערים · כי קמו עליהן זרים · ונכשלו חסידי עליון בחרב ובלהבה והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים · וירד העיט על הפגרים · והיתה התורה לשרפה מאכולת אש זרה ומרמס לרגלי ערים · ויבוזו כל חילם ומחמד עיניהם · ויענו נשיהם ובנותיהם · ומיתר כל העם ניטל כבודם ביום מר · נבלע ישראל ככלי אין חפץ בו כבודם בקלון הומר · תהום אל תהום קורא ואמר · חרב ורעב ושבי הכתוב ואשר לא כתוב הכל נגמר · ונותרו בם עוללות שנים או שלשה גרגרים · מפוזרים ומפוזרים · ונבחר מות מחיים · לכל השארית הנמצאים · ונגעה אלינו בדורנו התלאה ; וקראה אותנו הרעה · באחרית הימים בגלילות קאשטילי״א לארכה ולרחבה ובמלכות קטלוני״א בשנת

עד אבדון תאכל התישק בה · הפיך הקערה על פיה יאשתבר
אשר בקרבה · ואשה כי תריב רב יהיה ריבה · תשחית יפעתך
בחמת מלאה · דמים מעופשים ותלאה · התבונן בבאור עץ
הדעת טוב ורע אשר זרק ארס המות בגזע האדם ובכל צאצאי
דורי דורים · כי אחרי חטאי נמשכים ונגררים · היא מיתר
הדברים המרים המיוגנים · הנזר ופרוש ממנו בחזקת היד
תמנה בסוד ישרים · שמור דברית והחסד לאוהביך ולמטיבים
אליך ולבניהם אחריהם · וכי יחטאו לך עבור על פשעיהם ·
ואל תגל לזרים חטאתם · פנים בפנים תודיע אליהם משוגתם ·
גם לכל הדברים · אשר ידברו עליך אחרים · אל תתן לבך
וכי יצר לך איש בניבי או במפעלו · אל תאמר כאשר עשה
לי כן אעשה לו · וכי יתנצל אליך או יבקש מחילה עבור על
פשעו וקח התנצלותו ואל תשמע עוד חטאתו · אל תחשוב
אנוש לכבוד עשרו וגדולתו · כי יהיה נעור ורק
מתורת ה' ויראתו · אהוב חבירך לשכלו ובינתו · אל תביט
אל מראהו ואל גבה קומתו · קנה לך חבר איש ירא ה'
להמתיק עמו עצתך · ואל תקשיב לקול נרגן להפריד חברתך ·
גם כי ידבר אליך קשות זכור לו אחוזתך · כי אם לא תשא
לפשע עמיתך לא יהיה לך חבר כל ימיך על אדמתך · קיים
מצות בוראך בשמחה ובטוב לבב ואונו · ויהיה תכלית כל
מעשיך ומחשבותיך לעשות רצונו · ולא תקוה לאיש ולא תייחל
לבני אדם · לא לכבודם ולא למתן ידם · אהוב את אוהבי
ה' החרדים אל דבריו · תכלית שנאה שנא את משנאיו · גור
מפגעי הזמן וקורותיו · כי הוא מסבות מתהפך בתחבולותיו ·
אל תבטח בהצלחתו ושלותו כי פחים בביבותיו · חלקו מחמאות
פיו פתיחות המה נשיקותיו · השמר ממנו כהשמר אדם
משונאו · העומד על ימינו לשטנו · התנהג עמו כמצות קרבן
פסח מצרים בעשייתו וככה תאכל אותו · מתניך חגורים
נעליך ברגליך ומקלך בידך ובא כמהלך רישך · כאיש מגן
מחסורך · בראשית הדברים טרם עשיתם · שא דעך למרחוק

תפארת בני האדם וכבודם · ומצא חן ושכל טוב בעיני
אלהים ואדם · ואם ישיאך השטן העומד על ימינך לשטנך
להתגאות בהשגתך ויחנך · הסתכל בעין השכל בצחנת פסולת
מאכלך · הטמון בתוכך עם מימי ברכך · השלוחים המוחה
אל אפך להבאישך · כי בהמה תלוים חיי חייך · הבנך
מפניהם כי הם מנת כוסך · וזכור דברי החכמים הרבים על
אופני בשכל ותומה · הרי אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי
ככלי מלא בושה וכלימה · התרחק ממדת הכעס והעזות
השניה למדת הגאוה כי כעס ינוח בחיק כסילים · וגורמת
חטאים גדולים · אל תתרע אל בעל אף כי תביא לנפשך
מכשולים · שכל אדם יאריך אפו · וכבל עיר יבעיר את
זעפו · אל תתרגז על משפטי האלהים · וכבוד תגזר עליך
בלב תמים ואל תצעק ואל תהום · ואל תתרפה ביום צרה ·
כי היא עצה נבערה · צפה דרך חזק מתנים אמץ כח מאד
נגד הגזרה · החזק במדת הסבל ואל ימר בתהלתו · טוב
אחרית דבר מראשיתו · בחר לך להיות נעלב ואל תהי עולב ·
כי כופו מתוק לנפש ומרפא ללב · אל תקנא בהצלחת רעך
כי לא תשיג בה רק כלימות · כי הקנאת רקב עצמות · והיא
חלול מבשלות עצמות · להפסיד הויפה שני עולמות · קנא
לה' אם תמצא מקום להנקם מקמיו · גם ביראי ה' אנשי
שלומיו · אהוב לבני בריתך אשר תאהב מהם ותמיד תבחן
והצרוף מדותיך · ושפוט עליך אשר תשפוט על זולתך ·
במעשיך הראוי לעשות על פי התורה אשר יורוך זקני הפרושים ·
יהיו בעיניך שוים דברי המאשר והמאשים · אהוב את
המלאכה והחריצות ושנא את הרבנות והבטלה
והעצלות · הרגל עצמך בנדיבות ומאס בכילות · כי מתן
אדם ירחיב לב יתברך בגללו · וכילי בליו רעים לא יעשיר
לא יקום חילו ולא יטה לארץ מנלו · ראה העושר וההון פקדון
אצלך · ולא תדע אם תעבירהו לאחרים ולא לך · אל תחמוד
יופי אשה זרה בלבבך · ראה גם ראה כי האשה אש היא

על בן אדם בגילך ואל תשען אל בינתך · גול אל ה' מעשיך ויכונו מחשבותיך · באיזה ענין שיתגלגלו עליך מסבות הזמן · יהי לבך כמיך ובטוח בי"י עדי עד שתול בביתו נטע נעמן · להתהלך לפני אלהים לדבקה בו יתד תקוע במקום נאמן · והבוטח בה' חסד יסובבנו מכל עבריו · תורת אלהיו בקרבו לא תמעד אשוריו · התבונן בתפלתך · להבין כל מלה אשר תוציא בשפתיך · ואל תהי כעוף מצפצף להשמיע במרום צעקתך · כי עבודת התפלה כונת הלב ותכונתו וזכותו · והחקוק דמתפלל הדברים על לוח לבו להפשיט מעל יהידתו הבגדים הצואים הם מחשבות עסקי הזמן ותעתועיו להכתירה כתר תהלות קונה · להלבישה מחלצות עדנה · וזה פי' צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה · וכל תפלה בלתי כונה · הנה היא מאוסה ומגונה · ולזבחי מתים מושלה ומכונה · כי עיון הלב .וטוהר הנשמה וציורה הוא פריה · והתימת תהלות לדוד לראיה · כל הנשמה תהלל יה הללויה · ושים מגמת התנהגיך לרחם אביוני עמך · ואל תדרוש לעצמך כי אם להפק רצון מלפניו להשיב את שבותם · להתקדש שמו על שאריתם · רק השמר לך ושמור נפשך מאד ממדת הגאוה ותולדותיה · כי שחה אל מות ביתה ואל רפאים מעגלותיה · בן הגאות יורה על גריעות השכל ואפלו · כאשר השפלות למופת ואות על עלוי השכל ואור הלו · החזק במדת הענוה להיות בתומתך · ולא תביא תועבה אל ביתך · כי גובה הלב אבי אבות דטומאה עזבהו · שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם היא · אל תשיא נפשך לשאת למעלה ראש לאמר גבהו שמים מארץ ובטוח אני בראשי מהנגף כי לא יפגע בם · כי קירות העולם נמוכים המה מתופפים עליך במסבבם · השפל ראשך תנצל מהנגף בעובם · זכור חזקיהו כי גבה לבו ויהי עליו קצף בכל הסירותו · ולא חטא כי אם בהראותו · את בית נכאתו ועושר כבוד מלכותו · וזכור והאיש משה עניו מאד למען ספר תהלתו · מאד מאד הוי שפל רוח כי היא

במשתך · כי זה גדר גדול יתר מאד לקדושתך · כי יהיה לבך פנוי מן ההרהור לזכור את בוראך · על יצועך באשמורותיך · וגם אחרי חבורך אל חברתך · רחוק מן המתנים ולמטה לשמור משמרת טהרת תפלתך · ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך :

מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים :

הכן לבך לדרוש ולהתבונן במעשי ה' בגבורותיו ונפלאותיו · ותגמולי חסדיו וצדקותיו · ומשפטי נוראותיו · ככתוב וידעת היום והשבות אל לבבך וגו' ואומר וידעת כי ה' אלהיך הוא האלהים האל הנאמן וגומר ואומר אנשי רע לא יבינו משפט ומבקשי ה' יבינו כל · האמן כי הוא אלהים אמת לבדו · אין דומה ליחודו · משלם שכר טוב ליראיו · האל הנאמן שומר הברית והחסד לאוהביו · ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו בעה"ז או בעה"ב כאשר גזרה חכמתו · אשר לא תושג אלהותו · משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים · מעשי בני אדם הנעשים בתחתיות ארץ במחשכים · בכל מקום עיני ה' צופיות · חוקר לב ובוחן כליות · שים לב להבין דברי התורה והנביאים והחכמים הם חכמי התורה התמימה · הנאמרים באמת בלי חונף ומרמה · כי לא תשכח מפי זרענו למען תהיה לנו לעדה · ולא תהיה קריאת מצות אנשים מלומדה · כי אם להבין כל מצוה וספור אשר באו בתורה לדעת תועלתם ולשמור משמרתם וחשוב בתנאי העבודה · הנאמנת ועשה מסלות בלבבך להתהלך אל האלהים לאהבה וליראה אותו · ואל תירא מאנוש ימות להדיחך מעבודת בוראך מפני יראתו ובשתו וכלימתו · את ה' אלהיך תירא בנסתר ובנגלה יראה טהורה · אותו תעבוד ובו תדבק אהבה גמורה · פנה לבך מכל הרהור רע להטיב מפעליך . ופרוש ממותר עסקי העולם ליחד לבך אל אל מחולליך · אל תבטח

היא באש תשרפנה · הולך בדרך תמים בן תורה וענוה. צדק
תקח אל ביתך · אל תתחתן אל נבל לעושרו כי לסוף
תראה בחרפתך · יסר בנך לקחת מוסר השכל מנעוריו כי
תאהבנו · גם כי יזקין לא יסור ממנו · וכי תבנו בשבט
להוכיחהו · לזעוק ולהתרפס אל תניחהו · וחזקהו ואמצהו ·
לתורה ולתעודה תחנכהו · ותגדלנו לא לפנקו ולהלבישו
ולהאכילו ולברית התורה הכניסהו · בין ברכי החכמים היראים
את ה׳ תושיבהו · למסחר ולמלאכה בקטנותו אל תוציאהו ·
גם מדעות היונים ודבריהם הרחיקהו · לחם כזבים אל
תטעימהו · כי ברכה בו אל תשחיתהו · כי יהיו לו לצנינים
וסרבים · אל תתאו למטעמותיו והוא לחם כזבים · השיא בניך
ובנותיך סמוך לפרקן לדעתם ולחשקם · תשמרם מחטוא כי
תשלים חקם · שים עיניך על בנותיך בקטנותן · להרגילם
בטיבה וצניעות ואומנות להנצל מתוגיתן · הרחק נדוד מערוה
ואל תקרב אל כל שארך · והיה שדי בצריך · בבת אל נכר
אל תחלל בריתך · היה גבור כארי למשול בתאותך · תהי
צדיק מושל יראת אלהים להטיבך באחריתך · השמר ממד
מינות ופרוש מן הזמה · טמאת השם רבת המהומה · וזכור
דבר זמרי ורעתו · וחרפת שבטו ברדוף נשיאם תאותו · הלא
על אלה חטא שלמה מלך ישראל ונחלקה מלכותו · וזכור
צדקת יוסף אשר גבר ביצרו ולא נתן מאווי גבירתו · ותשב
באיתן קשתו עם גודל יופיו ועדנו והוא בבחרותו · והיה זה
סבה לשום במרום מדרגתו · וכל בית אביו חיו בזכותו ·
ונתנה לו הבכורה ונדחה ראובן בחללו יצועי אביו מבכורתו ·
כי לא יאות הכבוד לנקשר בזמה בכחשו · נואף אשה חסר
לב משחית נפשו · אל תקרב אל אשה כי אם אל אשתך
ויהיה דעתך להשאר זרעך אחריך · לעבודת יצרך · לא למלאת
תאותך . באחר מהמוריך · השמר מכל דבר מעורר תאות
יצרך · היה צנוע בחבוריך · וקדש עצמך למותר אליך · תגדור
עצמך מן האסור עליך · הרגל עצמך להתכבד מכבת יוגן

והתרחק והסתתר מרואיך · בקר החולים והאסורים ואם דלים הם כאשר תבקר עשיריהם ואציליהם · ועיקר הבקור לראות בעניים ולחמול עליהם · לוה המת אל בית עולמו בשובו · ולך אל בית אבל וראה במכאובו · באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו · בקום עליך עכו"ם להדיחך מאחרי ה' לגרשך מהסתפח בנחלתו . לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר תמצא לשמור את דתו · הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי לברוח מארץ גזרתו · ועינך אל תחוס על כליך וחמדת קניניך כי כלם אין נגד אלהותו · המלך בקונך וצא לדרך ואל תשוב ריקם מבקשתך · בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך · השם אורחותיו יראה בישע אלהים את תמימיו · צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו :

ויאמר אלקים אל אברהם ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך לדורותם :

כי תקח לך אשה או לבנך אל תפן אל העושר כי חקורו אכזב · וגם לא אל היחס כי הוא מהסה כזב · הוא יחס גאות הכלות · המעותד אל שבר וזלות · אל תשת לב אל חן השקר והבל היופי · כי יצא שכרו בהפסד היופי · בחר לך אשה משורש ירא ה' ההולך בדרכיו אשה משכלת יראת ה' היא תתהלל חלה את פני ה' להפיל בנעימים חבלך · כי היא חלקך בחיים לעמוד לגורלך · שתה מים מבורך · ואין לזרים אתך שתוף בבארך · יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעוריך · בה לבדה תדבק באהבה · ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה · הרגל אשתך במדות המוסר והצניעות להיות עליה אימתך · והוכיחנה במישור ולא בחמתך · אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך · כי תראה באשתך ערות דבר כלה גרש תגרש אותה ברגע בביתך אל הניחנה · מהר המלט ממנה · צרעת ממארת

אנשי המוסר ובמורא שומרי המצות ועושיהם · אבל התרחק לך ממשחיתיהם · העושים התורה והמצות עטרה להתגדל בהם · שוב לך מאחריהם · ואף כי ממיניהם החכמים בעיניהם ונבונים נגד פניהם · המשכילים הנכשלים · המקלים בדברי תורה · ובדברי חכמים מזלזלים · החטאים האלה בנפשותם רעים וגרועים · מכל נבלי בני האדם המורדים והפושעים · כי חוטאים ומחטיאים בפחזותם · בני אל תלך בדרך אתם מנע רגליך מנתיבתם · אל תתחבר לרשעים ואפי׳ לדבר מצוה כי יגנוב טבעך ולא תרגיש מטבע מדותם · ומתוך שבחם תביא לידי גנותם · אל תתחבר אל הנשים פן תכשל במצודתם · וגם אל הנערים פן תאלף אורחותם · הכבד ושב בביתך ואל תצא לריב מהר תנצל מקרין · צדק צדק תרדוף וירשת את הארץ · הזהר במשרתך ובן משק ביתך להיות נאמן רוח לתת את שאלתך · וגולה סוד והולך רכיל ורודף להריק כיסך למלאות את כיסו אל יבא בצל קורתך · הזהר בשליחותך ושלוחיך כי ציר נאמן לשולחיו נפש אדוניו ישיב להצליחו · והפכו יוציא רוחו · ויהיה לו כציר נאמן ושלהו · וגם העצל עיני מצפהו מכל וידיו מרפא · מלאך רשע יפול ברע וציר אמונים מרפא · פלס מעגל רגליך בערבי שבתות וימים טובים להכנס בכי טוב לעיר ולא יבא עוד שמשך · ונחך ה׳ תמיד והשביע בצחצחות נפשך · כי תבא אל בית התפלה או אל מושב אנשים אל הבחר מקום לשבתך · ושב באשר יזדמן ואם הוא בשפל המקומות כי הוא תפארתך · אל תעמוד בין היושבים ואל תשב בין העומדים ואל תרכיב רגל על רגל כי יורה על גבות דעתך · כאשר תעלה לקרות בתורה עלה בכלל העולים · ואל תפנה אל האלילים · להיות מתחיל או משלים · באשר תסך רגליך או לא תהיה טהור מקרה לילה רחץ מצאתך והכון לקראת אלקיך · ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך · ואל תקל בטהרת גויתך · כי היא תעזור על טהרת נשמתך · היה צנוע בשבתך חוץ להוציא פסולת מותריך ·

בהיות לאל ידך לעשות · כי הרש והעשר י״י עושה גם שניהם לבעבור נסות · קרב את קרוביך ואם מטה ידם החזק בהם · ולעניים אל תרחק מהם כי תאדיב את נפשותיהם · אבל אל תשא ואל תתן את בני משפחתך · כי סרבים וסלונים הם אותך · הזהר בתשורתך ומנתך · כי המנחה והמנה · על שבח שולחה או גנותו עדות נאמנה · בכל עת תהי נקי כפים · כי בכל עת תצטרך לקרוא את אלהיך טהור עינים · ואף כי בעת התפלה וקריאת התורה קדומת יומים · ובעמדך להתפלל אל תביאם · בבתי סתריך ואל תניעם · ואל תנידם · על לבך ענדם · כי תדבר דבר בשפתותיך · אל תורה באצבעותיך · ואל תניע ראשך וגאותיך · ואל תתמוך בין אנשים זקנך בכפך · כי תחשב לנמהר בטענותיך · הזהר בכתיבתך וכדור ספריך · כי כתיבת האדם וטיב טעמו · יובילו למרחקים ריח שכלו ושמו · כאשר יודיע וישמיע העתועים פסל מומו · כי תשב ללחום בשולחנך · בין תבין אשר לפניך . אל תשלה יד טרם חברך · לאכול מסעודתך · ובמשוך אחיך ידו משוך ידך · וקח מאשר אצלך · ואל תהי אץ באכילתך · ואל יראו טיפות המרק על מדך ועל פתך · למד מלאכה להתפרנס מעמלך · יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך · ואל תשאל משואל אכלך · השלך על ה׳ יהבך והוא יכלכלך · כי כבוד בני אדם גם בני איש להתפרנס מיגיעם ועמלם · לא כאשר חשבו הגאים בשכלם · ישב בראשם עמלם · טוב ארוחת ירק משור אבוס בשלחן בלעדיך · רב עתה הרף ידך :

פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יכונו :

שים לדרך המצות פעמיך · ורוץ לקנות חיי עולם ברצונך להרויח חיי יומך · אחריה תלך לגור במקום תורה והשבם להורתך ותפלתך · והרחק ממשכנות עול נהיבתך · לך אל חכמים והתחבר עמהם · והתרפס בעפר רגליהם · הלוה אל

קצר · ואון ותרפים הפצר · הוקיר נפשך מהפיק אליו אמרים.
שחת דבריך הנעימים · ברוב דברים לא יחדל פשע · וחושך
שפתיו משכיל יראה בישע · קבל את כל האדם בסבר פנים
בשמחה · הקדים שלום לכל אדם ותמצא חן והנחה · אל
תהי בז לכל אדם ואם מך הוא מערכך כרדתו · כי לא ידע
האדם את עתו · שמור פיך ממותר המאכל ומשתה היין
ואכלת בנפשך שבעך · ואל תתגלע ואל תתגנה על בלעך ·
אל תשתה בפעם אחד כוסך · וכי תפהק תן ידך על פתחך ·
ואל תרוק לפני רעך · אם בעל נפש אתה ושמת סכין בלועך ·
ואל תאכל ואל תשתה אצל הנבלים · הסובאים והזוללים ·
המתהללים באכילה ושתיה · והיתה תאניה ואניה · תעו מן
השכר פקו פליליה · בלום פיך מריב כי תקנה כבוד בשבתו ·
אל תען כסיל באולתו · תן לכל דבר חקו ומשפטו · שמחה
לאיש במענה פיו ודבר בעתו · היה נזהר לברך על כל דבר
אשר תהנה מריח ומאכל ומשתה אל אל על · ואל תהנה
מאשר ברא הבורא בלתי ברכה כי תמעול מעל · העזר בי״י
על כל דבר אשר תגזור אומר לעשותו · וחפץ י״י בידך יצלח
בעזרתו · כי הוא יצפון לישרים תושיה · מות וחיים ביד לשון
ואוהביה יאכל פריה · ויאחז צדיק דרכו וטהר ידים יוסיף
אומץ · שלח ידך בזריזות ועצמה · לעשות מצות בוראך ביד
רמה · ושמרת מעשות רע בחלדך · אל תרים יד על רעך ואל
תשלח במה שאינו שלך ידך. עשה הטוב והישר בעיני אלהים
ואדם ויאהבוך · מעשיך ירחקוך ומעשיך יקרבוך · הכל לקוחים
למות ומטים להרג מבלי פשע · אל תחשוך להוריד אל יורדי
בור פגר מובס כי הוא ממורדי השם ועוזביו · לא תחמול
ולא תכסה עליו · פתח תפתח את ידך לענייך ולאביונך
בצנעה · להשביע נפש נענה · ויהיה משאך ומתנך באמונה ·
כי אין חפץ לי״י בנדבת העושק והגזלה · כי הוא אוהב משפט
שונא גזל בעולה · אל תקפוץ את ידך מאחיך האביון בשאלו ·
מלוה י״י חונן דל וגמולו ישלם לו · אל תמנע טוב מבעליו

כי כקה עובש · בבקר יציץ וחלף ולערב ימולל ויבש · ולא בעושר כי עשה יעשה לו כנפים ואולי שהוא לרעתו · לאבדן גופו ונשמתו · ולא ביחס כי הוא מחסה כזב לחוסה בצל קורתו · כי יתפאר בשוכני קבר בסכלותו · ויתרשל משלמותו · בחכמה זכור אחיתופל ובלעם נבערה עצתם · והיא היתה סבת תבוסתם · בגבורה זכור גבורת גלית אשר היתה סבת מפלתו · בעושר ובגדולה זכור עושר המן וגדולתו אשר היתה סבת תליתו · וגם עושר קרח וגאותו · היו סבת שקיעתו · בדמיון היחס זכור מה אנוש כי יזכה וכי יצדק ילוד אשה בכל מעלתו · גם אל תתפאר ביושר ובצדק מעשיך · כי לא תשיג לאחד מני אלף אשר קדמך עושך · כי תראה איש דברים מתהלל במעלליו · חשבהו למהולל במליו · קנה רצוץ הוא אל תשען עליו · למד לשונך לדבר בנחת ואל תשמיע בחוץ קולך כבהמה · דברי חכמים בנחת נשמעים והמה · מענה רך ישיב חימה · ולא באפים ולא במלחמה · וגם אמנה אל תתראה להרחיב חברותיך · כי תחשב לגאה ולסכל בטענותיך · היה משער דבריך בטרם תוציאם · כי לא תוכל עוד להביאם · הוכח בדבר לא יסכון · ומעוות לא יוכל לתקון · הזהר למאד מאד בהם כי האדם נבחן בקול מלולו · מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו · המעיט דבריך ויגדל הדרך . ואל תשנה ואל תכפול ספורך · וכאשר תספר מעשה ואי זה ספור קצר בהצעת מליצתו · לבוא עד תכונתו ותכליתו · וקח לך את חליצתו · ואל תרחיב בדברי התלונות והמריבות · כי תעורר מדנים ואיבות · כי תקרב אל עיר להלחם עליו · וקראת לשלום אליו · להציל נפשך ולהצילהו · בקש שלום ורדפהו · ואף במלחמת ההורה · בחר לך דרך קצרה · כי היא דרך ישרה · ועם פתי ועקש אל תתעקש פן תשוה לו גם אתה בדברי ריבך · ואון ועמל רהביך · ותחת שלום ואהבה · יצמח מדון ואיבה · ואף אם בעל הריב חכם בעיניו · כי מצע שכלו

שותי שכר ומשיר כסילים · המפסיקים באמצע
הברכות בשירי עגבים במהשך החשק כלולים ·
שקולים במשקל החולים · בני כותים וישמעאלים ·
למצוא חן בעיני האנשים · חלושי הדעת הנאנשים · אשר הם
נמשלים לנשים · ובעיני הנערים והתעלולים · והנם כעובדי
אלילים · הזהר מדברי הנשים ושיחותם · פן תלכד במצודתם ·
השמר מן החנף והצבוע הטומן פחים בחובו · בפיו שלום
את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו · כי יחנן קולו אל תאמן
בו כי שבע תועבות בלבו · הרף מלחם הפנים והזהר משפת
חלקות וממדת החנופה · כי היא מאוסה וגרופה · לא לעזר
ולא להועיל כי לבשת וגם לחרפה · כי תראה חמור אחיך
תועה מדרך השכל לעומתך · הוכח תוכיח את עמיתך · חדל
לך מנשוא פנים בתורה · כי יהיה לך לזרא · משכבת חיקך
שמור פתחי פיך · ואל תגלה סוד דביריך · אל תתן את פיך
לחטיא את בשרך · כי רבו מארבה הנכשלים בפיהם · ואשמם
בראשיהם · השתדל בכחך לפאר ולשבח האמת והצדק ורודפיו
ומחזיקיו · ולגנות השקר והרשע ועוזריו ומעניקיו · גער חית
קנה הדוברים סרה על אנשי הצדק והאמונה · מלשני בסתר
רעהו אותו תצמית ממעונה · החזק במדת האמת בכל ענינך ·
והדרך צלח רכב על אמת וענוה צדק ותורך נוראות ימינך ·
מהשלים את אשר נדרת לא תוכל להתעלם · טוב אשר לא
תדור משתדור ולא תשלם · מוצא שפתיך השמר לכל אדם ·
וכי תמכור ותקנה אל תונה · לא תחלל דברך ומוצא שפתיך
לא תשנה · והמקל בתרמית העכו״ם שקר ענה ·
ובכלל כי תועבת י״י כל עושה עול ימנה · כי טבע האמת
לעמוד ולהעמיד · כאשר טבע השקר להשמד ולהשמיד ·
וה׳ אלהים אמת אוהב את אוהביו · וזועם את אויביו · הזהר
מדבר גדולות ואל תתפאר בדבר מקניני העולם והונו · יד
מעשהו נבריה עודהו · אל תתפאר בחכמה כי חכמת אדם
אין נגד י״י משיב חכמים אחור בחכמתו · ולא בגבורה

פי צדיק ינוב חכמה ולשונו הדבר משפט :

פתח דברך יאיר ללמוד התורה וללמדה לבניך · קנה חכמה קנה בינה בכל קניניך · ואל המכור מחמד עיניך · כי היא חייך ואורך ימיך · לעמוד על משמרתך · יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך · פרי צדיק עץ חיים לוקח נפשות בחכמתו · המוציא יקר מזולל לעד העומד צדקתו · ודברת בה ושגה באהבתה · ואל תשגה בעת מעתות הפנאי בזולתה · כי טוב סחרה מסחר כסף ומחרוץ תבואתה · כי מחקרה גדול והיום קצר מהשיגנו · ולמה תאבד עת ממנו · אבל להרויח הנפש משרה העיון ועמלו · טוב הדבר כי תקחנו אל גבולו · הזהר מאד בעתות התפלה מדבר דבר זולתה · כי תהרהר בדברי ההיא בעת התפלה ותאבד כונתך · לא כבני דורנו העורכים בעת התפלה שיחותם · מן המשכילים יכשלו להביא אז אל בית תפלתם ספרי תבונתם · להתכבד נגד זקני עמם בקרב עדתם. וסדר התנועתיך בשובה ונחת ובאר היטב דברי התחנתך · ואף כי בנשאך שם ה׳ על שפתיך · דע לפני מי אתה עומד ואל תזהק הברכה מפי אמרתך · ראה כאלו אתה עומד לפני מושל בשר ודם במיתך · ואם חננך בוראך קול ערב בתהלותיו השמיענו · ואם באמת תקראינו · ישמע אל ויענך · כבד את ה׳ מהונך · למד לשונך להודות אל ההודאות ולהצדיק על כל הבא משפטו ותגמולו · כי צדיק הוא ה׳ זך וישר פעלו · ככסף נבחר לשון צדיק להוריח שמשו · פי כסיל מחתה לו ושפתיו מוקש נפשו · נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה ועולה · מרכילות ומלשינות ומלעג ושחוק ולצנות ודבר נבלה · ואל תזכיר שם שמים לבטלה · כי היא חטאה גדולה · ואם בעיני העם היא נקלה · וגם דבה אל תביא ואל תבשר לרעה · אל בני אדם כי לא טובה השמיעהם · אל תגדל פיך בשחוק לגלות שיניך · כי תגלה את קלונך · הזהר מנגינות

בעיני נבוניהם · אל תלך ברום עינים כי הוא ניר רשעים התרים אחרי עיניהם · גם אל תשא פניך אל בני בליעל להביט בפניהם · החכם עיניו בראשו · ועיני כסיל בקצה ארץ להכשילו ולהבאישו . אל תשפיל נפשך להביט אל בעלי חיים בהתחברם כי חרפה היא לך · כי יתלבש דמיונך בהרהור המפעל המכוער ההוא אשר יאפיל מאור שכלך · הזהר לברך על כל דבר מברכות הראויה דבר בעתו כאשר הורו חכמי התושיה והמשנה · בשבתך ועמדך להתפלל אל תפן אנה ואנה · והיו עיניך רואות את מוריך · ואזנך תשמענה דבר מאחריך :

אזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין :

הט אזנך ושמע דברי חכמים לדעת חכמה ומוסר מפי החכמים · והנבונים והזקנים · התיעץ בתורה ובאנשי הנביונות טרם כל פעולתיך · שמע עצה וקבל מוסר למען תחכם באחריתך · הזהר משמע שוא ומלקבל לשון הרע אבל תחוס לקול הדברים הרעים · להציל נפשך מסוד מרעים · אטום אזן משמוע דברי נבלה · ולעג והתול ודברי שיחה בטלה · כי שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה ר״ל לגלות מומי החברים וזה ראשית המדנים · הזהר משמע שירות החשק ונגינות התאוה הבהמית המעירות ומביאות לידי זמה · אשר היא חרפה וכלימה · וגם מבוכה ומהומה · כי תשמע דבר תופל שקר על אחד השלמים · החזק עליו אימים · כי ידבר אליך אדם הקשיבה אל כל דבריו ואל תקפוץ לאמר כך וכך אמריך · למה תדבר עוד דבריך · אל תאטם אזניך מזעקת דל משמוע ואין עונה · אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה · הוי נזהר בברכות השמועה בין לטובה בין לרעה · הט אזן למוכיחך בכל שעה · הקשיבה זעקת הדלים והעשוקים והאומללים · להוציא משפטם לאור ויוציא לאור צדקך אלהי השמים · זרח בחשך אורך ואפלתך בצהרים · פי שנים תשמע במענך · ויתר תהיה לך על אזנך :

עורים את עיני · אז ראיתי וידעתי כי אנחנו חפרנו הגומץ אשר בו נפלנו · ורעה לנפשנו גמלנו · להביא עלינו צרה וצוקה · ויגבה י"י צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה · על כן כתבתי בספר את הדברים· האלה · ועוד אני מדבר ומתפלל ומתודה חטאתי וחטאת עמי ישראל ממני יראו וכן יעשו שומרי אמונים · לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים :

אגרת מוסר

עיניך לנכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך :

דע את אלהי אביך ועבדהו · ביצוריך אשר יצר לכבודו דרשהו · אל נא תחטיאו למרוד בחילהו · כל פעל ה' למענהו · עיניך לנכח יביטו אל פעולות ה' ואל מעשי ידיו בשמים ובארץ כי הוא צוה ונבראו · לראות במעשיו אשר נוראו · כדכתיב שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וגו' ואומר הלא אלה גבה שמים וגו' ואומר התבוננת עד רחבי ארץ ואומר בהפכם כי לא יבינו אל פעולת ה' ואל מעשי ידיו יהרסם ולא יבנם · עצום עיניך מראות ברע ובכל דבר מעיר ומבעיר יצרך להחטיאך אל קונך · תזכה לחזות בנועם ה' לשום במרום קנך · פקח עיניך על העני עמך · וראה בצערו ומחבורו · ואל תעלים עין ממאסר חליו ומזורו · כי האלהים יביא במשפט על כל נעלם · גלגל הוא שחוזר בעולם · אל תבכה יותר מדאי בבי תמרורים ואל תבכה לפני השמחים · ואל תצהל לפני הבוכים והנאנחים · אל תפנה אל דבר מגונה ומכוער כי יוליד גנאי בנפשך הטהורה · כמו שאמרה תורה · אמונת עתך · ושבת וכסית את צאתך · אל תאהב שינה כי איש מחסור אוהב תנומה · עצלה תפיל תרדמה · היה שת עינים בשבתך ובלכתך בקרב אנשים ובדבוך עמהם · ואל תישן ואל תרדם לפניהם · בקרב מושבותיהם · כי תפול

הקדמת האגרת

תשורה אין בידי לך להביא
ידידי רק פרי נפשי וניבי
ענותי אל תהי בוזה וקח נא
תמורת שי לכבי עם כתבי :

מאשר יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך · ונקשרה נפשי באהבתך · ליושרך ותומתך · למן היום אשר ידעתיך · גם אחרי הפרדי ממך תמיד זכרתיך · ועתה העירוני אהביך להדר לפניך אגרת · דברי שלום ואמת היא אוגרת · עבודת הלב והאברים היא מעוררת · להחזיק בתורה ובמעלות המדות מישרת · ולהתרחק מן המדות המגונות מזהרת · ולדוברים על התורה סרה היא חודרת · ותדע ותשכיל ממוצא דבריה אשר היא זוכרת · טוב טעם ודעת להצדיק משפטי ה' ואל יזעף לבך להוציא רוחך · להודיעך קשט אמרי אמת להשיב אמרי אמת לשולחך · וכל הקורא באגרת הזאת אל ישים אשם נפשי בדברי · באשר לפני אשר קטנם עבה ממתני כי לא דברתי זה ליתרון חכמתי מחברי · כי לא שלותי ולא שקטתי מנעורי · ומכיר אני דלות ערכי ושפלות מקומי בימי שני מגורי · אבל כתבתי זה על המבוכה אשר הייתי נבוך זה כ"ד שנים כי כלתה אלינו הרעה שנת הקנ"א (1391) לאמר מה זאת עשה אלהים לנו · בכל דור ודור להכחידנו · לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו · עד אשר פקח הפוקח

Ein Geistesverwandter Alʿami's war der durch Beredtsamkeit, geistreiche Combination und einen erhabenen sittlichen Charakter ausgezeichnete Prediger im 16. Jahrh., R. Efrajim Lentschütz, Schüler des Salomo Luria, Lehrer des Lipmann Heller und Schwiegervater des Rëuben Höschke. Auch er geisselt schonungslos die sittlichen Gebrechen seiner Zeit. und betont in allen seinen, den modernen Predigern zu empfehlenden Schriften das ethische Element im Judenthum, und die letzten Blätter seines im Jahre 1607 unweit Prag's verfassten „*Amude Schesch*" verdienen besonders von Geschichtsschreibern beachtet zu werden. Beide dringen darauf (vgl. S. 30—31 dieses Sendschr. und Amude Schesch 39ᵇ ed. Prag), dass die Juden durch ihr Betragen und ihre Gebräuche keinen Anstoss bei ihren christlichen Mitbrüdern erregen dürfen, damit das Judenthum nicht falsch beurtheilt und Angriffen ausgesetzt werde.

Das Sendschreiben Alʿami's ist Const. 1609, Krakau 1612, Berlin 1713, Prag 1783 in, 8. erschienen, und soll auch im deutschen Machasor mit dem Commentar הדרת קדש (s. M. Ghirondi's „Toldot Gedole Jisrael", S. 347) unter dem Namen Salomo Ibn Lachmis' gedruckt worden sein, ist aber ziemlich selten geworden.

Möge es ebenso viel Beherzigung wie Leser finden!

Leipzig, im Mai 1854.

Jellinek.

Vorwort.

R. *Salomo Alʿami*, ein Zeitgenosse des R. Simon Duran (רשב״ץ), war Zeuge der blutigen Verfolgungen, deren Opfer die Juden Catalonien's, Castilien's und Aragonien's i. J. 1391 waren (s. Juchasin 133ᵇ ed. Krakau; Jost, Geschichte der Juden VII, 54 ff.), und die schweren Leiden, die sein Volk trafen, beugten ihn nicht zu Boden, sondern regten seinen Geist zum Nachdenken an, kräftigten sein sittliches Bewusstsein, erfüllten ihn mit einem Feuereifer und machten seine Lippen beredt, um mit prophetischer Begeisterung ein Sittengemälde seiner Zeit zu entwerfen und den Verfall der edlen und schönen Seiten des jüdischen Lebens zu schildern. So entstand dieses Sendschreiben, das nicht blos ein wichtiges Aktenstück der Leidens- und Sittengeschichte der Juden bildet (vgl. S. 23 über Josef Ibn ʿAknin, den Schüler Maimuni's), sondern die herrlichsten Lehren für *alle* Classen der Gesellschaft enthält, die Jedermann seinem Herzen tief einprägen soll. Aus ihm mögen die Reichen, die Angesehenen, die Gelehrten, die Kaufleute, die Rabbinen, die Vorsteher, die Reformer und die Pilpulheroen lernen, welche Aufgabe das Judenthum seinen Bekennern stellt! Wenn aber der Verf. seine Zeit mit schwarzen Farben darstellt, „so bleibe dies — wie *Zunz* (Wiener Jahrb. IV, 81) bemerkt — ein schönes Zeugniss für das Judenthum, dass es niemals seine Bekenner hat in der Irre gehen lassen, dass wir in seinen Lehren stets die Mittel und den Muth zum Zurechtweisen gefunden.“

LIBRARY
JUN 14 1968

אגרת מוסר

ששלח כמוהרר״ שלמה אלעמי ז״ל לתלמידו
מפורטוגאל בשנת הקע״ה ליצירה :

בצחות לשונו ידבר בה המחבר על כל מדות
השובות שבהן יחזיק האדם ועל כל מדות מגונות
שיתרחק מהן האדם ואשרי האיש הקורא בה מעת
לעת כי בזה תהיה יראת ה׳ על פניו תמיד :

יצאה לאור לזכות את הרבים ע״י

אהרן יעללינעק
דרשן בקהל לפסיא :

לפסיא , תדי״ר לפ״ק

קנין כספו של מ״ס ירוחם פישל ני״

R. Salomo Alami's

Sittenlehren

in Form eines Sendschreibens

an

einen Schüler

im Jahre 1415 in Portugal geschrieben.

Herausgegeben

von

Adolph Jellinek.

Leipzig, 1854.

Eigenthum von J. Fischel.

